

עין משפט
גד מצוה

יז:

זכר ונקבה אין צִבְחָן בָּבוֹם. (י' אפילו יואל שני ראשים כאחד קאי ומודה ר' יוסי הגלילי הכא דאע"ג דאפילו אי כוליה רחם מיקדשי מ"מ מין צמינו אינו חוץ' כדאמר בפ"ק (לעיל דף ט:). הכא שהיא נקבה והוא פטר רחם כמוה בטלה בזכותה לגמרי ולא דמי להאיא דפ' בהמה המקשה (חולין דף ע.) כרכתו אחותו והואִיאתו דהתם איירי כדנפק הוא דרך ראשו והיא דרך מרגלומיה דלא היא

זאי פטר רחם: **אִפְשָׁר** צִמְצָמָם בִּידֵי שְׂמִיּוֹם. פי' בקונטרס כגון הך לידה דאע"ג דאין מקפידין בך וכ"ש צדי אדם צמתכוונים לזמנא שם מדה או שום דבר דודאי אפשר לזמנא וקשה לר"י כי קא מציעא ליה לרבנן דצידי שמים א"ל לזמנא צידי אדם מאי היכי פשטי (י' מזמנא מכוון צין שמי עיירות הא על כרחך נהי דיכולין לזמנא הדבר כשמתכוונין למדוד מ"מ לרבנן א"ל שהא דבר המזומנא צין שמי עיירות דכיון דצידי שמים הוא שמעזמו נפל סם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון וגראה ל'רבי דאפילו למ"ד א"ל לזמנא צידי (י' שמים אף שפעמים שנמדד צו שהוא מזומנא אלא ה"ק אי אפשר לזכר שאין פנאי לזכר ולדקדק אי זה יאל תחלה ולכן אין שניהן לכהן אצל צידי אדם שיש שהות לזכר מיציעא לן ופשטי ליה מנמנא מכוון צין שמי עיירות דאי אמרת אי אפשר לזכר אס

הוא מזומנא אע"י דפרישית דזימנין שהוא מזומנא כיון דאי אפשר להבחין לא יציאו שתי העגלות מספק דמילתא דלא שכיחא היא ואין לנו לתלות מספק שאירע כן וצמסקנא פשטיין ללרבינא אי אפשר לזמנא (י' אפילו) (י' דאם וימוחק הא דפליגי אמוראי בפ"ק דעירובין (דף טו:)) בפירוש כעומד ופ"צ דחולין (דף כח:). במחלףה על מחלףה כרוב היה נראה להלכה כרבי יוסי הגלילי דאפשר לזמנא לכל הפחות צידי אדם ואין לומר דקרי פרוץ כעומד כשדומה לנו שהם שזים דאף על גב דשמא אינם שזים וכן מחלף על מחלףה דשחיטה דהא מפרש טעמא דלא היו כרוב וכעומד משום דאמר רחמנא למשה שחוט רוצא וגדור רוצא דתיפוק לו דצללו הכי היה אסור מספק משום דשמא שייר רוצא והא דפריך בגיטין בפרק הורוק (דף עח.) והא א"ל לזמנא גבי מחלףה על מחלףה מגורשת ואינה מגורשת דמפרש כגון דלמא תריייהו בצדי הדדי בארבע אמות ואפי' יהא הלכה כר' יוסי הגלילי מ"מ דוחק הוא להעמיד המשנה בך שאין רגילות להיות הדבר מזומנא וסתמא לא כוונו צבת אחת לצא וצפי' שזעות העדות (שזעות דף לב.) גבי כפרו שניהם כחאת פריך והא אי אפשר לזמנא ומשני הא מני רבי יוסי הגלילי ור' יוחנן משני אפילו תימא רבנן כו' משמע דאין הלכה כר' יוסי הגלילי וכן בפ' ארבע אחין (בימות דף קה.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמרינן אלינא דרבי יוחנן לא סתים לן תנא כר' יוסי הגלילי לכן נראה דצידי שמים א"ל הלכה כמותו והך דשזעות וד' אחין הוו צידי שמים אצל צידי

אדם הלכה כמותו כדמוכחא היא דחולין ועירובין וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דעירובין (דף ה:) לחי המושך מדופנו של מצוי פחות מד' אמות אין צריך לחי אחר להחירו וארבע אמות צריך לחי אחר להחירו וקאמר רב הונא (י') צר' יהושע לא אמרן אלא צמצוי' ז' יתיר צעומד מרובה על הפירוק צב אשי אחר מצוי ח' לא צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש יתיר צעומד מרובה על הפירוק ואי פרוץ נפיש נדון משום לחי פירוש דאם כן אין צלחי' ז' עשרה אמות מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי הוה ליה ספק דצריהם ולהקל משמע דאי אפשר לזכר הדבר ויש לומר דלעולם אפשר למדוד אלא לא הטריחו חכמים למדוד שם מספק כיון דצין עומד נפיש צין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אא"כ הם שזיים ומילתא דלא שכיחא היא ומכל מקום אס היה איסורא דאורייתא היה אסור כיון שאפשר למדוד (י') והא אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי נמי לשמיר דקיימא לן פרוץ צעומד מותר דהתם קאי על רב הונא צריה דרב יהושע דסגיירא ליה פרוץ כעומד אסור והרב רבי שמעון מיינצלא היה מפרש (ח) דפרוץ כעומד ומחלףה על מחלףה כרוב צברי כרבנן דאי אפשר לזמנא אפילו צידי אדם ומאן דשרי (י' כשדומה לנו שהפרוץ כעומד (י' משום דאימנר פרוץ מרובה ואם תמנא לומר שהם שזים רחמנא אמר גדור רוצא ובענין זה יש לפרש שהוא דמחלףה על מחלףה כרוב והשתא ניחא טפי היאה דספק דצריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד אצל קשיא לרבי דמשמע דספיא דאורייתא היה אסור מטעם חששא צעלמא דשמא הם שזים אע"ג (י' דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר וא"כ היכי דייק (י') מנמנא מכוון צין שמי עיירות התם נמי אע"ג דאי אפשר לכוון ולזמנא מודו רבנן דמציאות שמי עגלות משום חששא דאורייתא דשמא הם שזים ועוד דמאן דאסר דאסר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם (י' דא"ל רחמנא למשה גדור רוצא שחוט רוצא ואיכא למתלי טפי לאיסור מלהיתר אלא טפי לאיסור מלחירו ודאמר ר' עקיבא דאמר: לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראייה שהיה בכור: וזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון וידעה עד שיסתאב ויאלץ במזמו לבעלים: שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר ונקבה שחוטת ילדה זכר ונקבה ודאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן מטה ונפסק אחד ודאחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה: בדרך לו את הויפה. כדאי' בגמ' דין ידלח חד שבית טפי: ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן. כדפרשנא בגמ' דשומן יהא ביניהן וירשאל שקיל ומטבי: רבי יוסי

אומר כל שחלופיו ביד כהן. והאי נמי הוי כחליפין ביד כהן שאם נתעברו הוו תרוייהו ספק בכור דמכל אחד יש לומר שמא זה נולד אחר הנקבה הילכך כשנטל הכהן אחד הוי אידך חליפין דהאי ופטור מן המתנות ור' מאיר מחייב דבא עליו משני צדין. שתי נקבות וזכר שאחת ילדה נקבה ושניה זכר ונקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: וכ"ש בידי אדם. כששמתכוין אדם לצמצם לחלוק דבר שווה שיכול לצמצם: וזמנין דקא יתיבי. דמים עליונים למטה ותחתונים למעלה משום דאותו חוט דק היה ואי אפשר לצמצם ולא עייל או בחמש אמות עליונות או בחמש אמות תחתונות כיון דאי אפשר לצמצם: לא לעולם לא

הלוקח עובר פרתו פרק שני בכורות

ז' וחיוב צמטנות. כשישחטנו יתן לכהן את הזרוע והלחיים וסתם משנה היא זו: ור' יוסי פוטר. מפרש בגמ' (יח.): יחלווק. דחזר צו ר"ט ממאי דאמר לעיל כדמפרש בגמ' (יח:): דס"ל דאפילו כשהן חיינ מעלין את היפה צדמים (כ) לשניהם שיחלקו צשניהם הלכך מת אחד מהן יחלוקו את

החי: וזר ונקדה אין כאן (כ) כלום לכהן. דשמא נקדה יאלף תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה. והכא אפילו רבי טרפון מודה דהתם הוא דפליג משום דוודאי חד מינייהו לכהן הלכך יפה כמו לחלוק בשוה אצל הכא הורע כמו דשמא לא שייכא בכורה כלל ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא: גמ' אפשר לזמנא צידי שמים. כגון הך לידה ואע"ג דאין מקפידין בך: וכל שכן צידי אדם. דמתכוונין לזמנא שום מדה או שום דבר דוודאי אפשר לזמנא: צידי שמים. שמתכוונין ומודדין כדי לזמנא מאי אפשר לזמנא או לא: חוגרו. למזבח צלמנע גזבה(י) הוא: קייצי. דמים עליונים הראוים להנמן למעלה מאתמנעיו וקא יתיב להו למטה דשמא לא צמנמו יפה ועשו את החוט למטה מאתמנעיתו הרבה וכי נותנין דמים עליונים למעלה מן החוט מעט איכא למימר למטה מאתמנעיתו הוא: וסחטונים למעלה. דשמא למעלה מאתמנעיתו נתנו את החוט: דמרווח ציב פורסא. לעולם א"ל לזמנא והכא כגון שעשו את החוט רחב מאחר

שמדדו והתחילוהו צלמנע הרחיבוהו למטה ולמעלה דממה נפשך למטה ידייה הוי תחתונו של מזבח ולמעלה ידייה הוי עליונו צלל שום ספיאק: ש"ס ממדא כלים. דלמר רחמנא (שמות כה) ועשית שלחן אלהא למנאמו יפה ועשאוהו צלמוותיו מזומנאמות: שאני הסא דאמר רחמנא עצידי וצכל היכא דמציא למיעבד ניהא ליה. ולעולם לא צמנמו יפה: הכל כצנצ מיד ה' עלי השכינ. כל מלאתה התבנית דוד אמרו לפסוק זה. ולא גרסינן ליה הכא: חלקו לשנים. תנור שנטמא וחלקו לשנים והן שוין טמאין דאי אפשר לזמנא וצכל חד וחד איכא למימר הכא איכא רוצא וקיי"ל תנור שזירו צרובו צהעור והרעוב (חולין דף קד:). ויש צו גומות. שאינו נחלק בשוה אלא כשצורין אותו חסיכות (קרקע) בלולות צו ועושה צוה גומא וכן במקומות הרבה והילכך אי אפשר לשער אותן בליתות: נמאל. חלל מכוון צין שמי עיירות שאין זו קרובה לו יותר מזה כלום: אפשר לזמנא. ולמדוד יפה (י' כיווני שמהין קרובות זו (י' כו וקסדר קרובה דכתב צקרא (דצדים כה) הקרובה אל החלל אפילו קרובות משמע שאם יש שמים קרובות לו בשוה שמהין עורפות דאי אי אפשר לזמנא אלא ודאי אחת קרובה מחצרתה אמאי מציאות שמי עגלות יציאו אחת בשותפות כדאמרינן לקמן (יח.) ויתנו ויאמרו צני האחת אס אחת קרובים ממנו יהא חלקנו מחול לכס ותכפר עליכם ואם אצחנו קרובים מכס חלקכם יהא שלנו ותכפר עלינו: ובהוא:

סבר

אין לחי המושך מדופנו של מצוי פחות מד' אמות אין צריך לחי אחר להחירו וארבע אמות צריך לחי אחר להחירו וקאמר רב הונא (י') צר' יהושע לא אמרן אלא צמצוי' ז' יתיר צעומד מרובה על הפירוק צב אשי אחר מצוי ח' לא צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש יתיר צעומד מרובה על הפירוק ואי פרוץ נפיש נדון משום לחי פירוש דאם כן אין צלחי' ז' עשרה אמות מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי הוה ליה ספק דצריהם ולהקל משמע דאי אפשר לזכר הדבר ויש לומר דלעולם אפשר למדוד אלא לא הטריחו חכמים למדוד שם מספק כיון דצין עומד נפיש צין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אא"כ הם שזיים ומילתא דלא שכיחא היא ומכל מקום אס היה איסורא דאורייתא היה אסור כיון שאפשר למדוד (י') והא אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי נמי לשמיר דקיימא לן פרוץ צעומד מותר דהתם קאי על רב הונא צריה דרב יהושע דסגיירא ליה פרוץ כעומד אסור והרב רבי שמעון מיינצלא היה מפרש (ח) דפרוץ כעומד ומחלףה על מחלףה כרוב צברי כרבנן דאי אפשר לזמנא אפילו צידי אדם ומאן דשרי (י' כשדומה לנו שהפרוץ כעומד (י' משום דאימנר פרוץ מרובה ואם תמנא לומר שהם שזים רחמנא אמר גדור רוצא ובענין זה יש לפרש שהוא דמחלףה על מחלףה כרוב והשתא ניחא טפי היאה דספק דצריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד אצל קשיא לרבי דמשמע דספיא דאורייתא היה אסור מטעם חששא צעלמא דשמא הם שזים אע"ג (י' דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר וא"כ היכי דייק (י') מנמנא מכוון צין שמי עיירות התם נמי אע"ג דאי אפשר לכוון ולזמנא מודו רבנן דמציאות שמי עגלות משום חששא דאורייתא דשמא הם שזים ועוד דמאן דאסר דאסר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם (י' דא"ל רחמנא למשה גדור רוצא שחוט רוצא ואיכא למתלי טפי לאיסור מלחירו ודאמר ר' עקיבא דאמר: לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראייה שהיה בכור: וזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון וידעה עד שיסתאב ויאלץ במזמו לבעלים: שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר ונקבה שחוטת ילדה זכר ונקבה ודאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן מטה ונפסק אחד ודאחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה: בדרך לו את הויפה. כדאי' בגמ' דין ידלח חד שבית טפי: ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן. כדפרשנא בגמ' דשומן יהא ביניהן וירשאל שקיל ומטבי: רבי יוסי

ליכא למישמע דרחמנא אמר עביד כי היכי דיכלת כמו שאתה יכול לבוין ואף על גב דלא הוי צמצום גמור דלא יתיב מידה אלא בציצוי בעלמא כדכתיב הכל בכתב גזר: חלקו לשנים. התנור של חרס והן שוין: שניהן טמאים. החלקים לכל חד וחד אמרינן האי נפיש מאידך פלגא לפי שאי אפשר לצמצם בידי אדם לחלוק בצמצום גמור: לא שאני תנור דהוי כלי חרס דהואיל ויש בו גומות במקום שביירה דנקיט מחלףה זה לחלק זה ומהו לזה הילכך אי אפשר לצמצם בו ושניהם טמאים: ששום דקסבר אפשר לצמצם בידי אדם. דמידה הויא בידי אדם דקרוי לשניהם בשוה. והאי דכתיב הקרובה אימא אפילו קרובות דשניהם מביאות:

מסורת הש"ס

(א) יצמות טו. כח. שזעות לב. [לעיל ט. לקמן יח.]. (ב) וצמים טו. מנחות יז: דמודט פ"ג מ"ח, (ג) חולין כח: (ד) מוספתא (א) ופילו בידו אדם. צ"ק, (ו) יאלף שני ראשים. צ"ק, (ז) דאפשר לזמנא מנחות. צ"ק, (ז) ג"ל לר"י, (ח) קייצי צ"ק, (ח) וסונו ששחין קרובות. צ"ק, (י) ג"ל: צו (נו"א: לו), (ט) יאלף שני ראשים. צ"ק, (ט) דאפשר לזמנא מנחות. צ"ק, (י) ג"ל לר"י, (י) שמים פעמים שנמנא בו. צ"ק, (י) ופילו בידו אדם. צ"ק, (ט) ח' אצל צמצוי. צ"ק, (ט) ד' אמות. צ"ק, (ס) ומה. צ"ק, (ע) משום דלימנר עומד מרובה ואח"ל שהם שזים רחמנא אמר לא תפיקו רוצא ומאן דאסר משום דלחמר פרוץ מרובה ואח"ל כי צ"ל. צ"ק, (ס) צ"ק מ"ו. (ז) דעלמא. צ"ק, (ק) שפירשטי. צ"ק,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יחלוקו וכו' את היפה צדמים וחלוקים את הדמים דלשניהם יש חלק בשניהם הילכך: (ב) ר"ח זכר וכו' כאן לכהן כלום דשמא: (ג) תוס' ד"ה אפשר וכו' ופילו בידו אדם ומתוך וכו' ואע"ג דשמא: (ד) בא"ד וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא צמצוי ששמה אבל במבוי ז' יתיר צעומד מרובה וכו' דא"כ אין צלחי' ארבע אמות: (ה) בא"ד והרב ר' שמעון מיינצל"ל היה מפרש דהני אמוראי דפיקון כעומד וכו' ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימנר העומד מרובה ואת"ל שהם שזים רחמנא אמר לא תשירי רוצא וימאן דאמר מרובה דאימנר פרוץ מרובה ואח"ל שהם שזים וכו': (ו) בא"ד ואס כן היכי דיוק מההיא דנמצא מכוון צין שמי עיירות דבידי אדם אפשר לצמצם הסא נמי אע"ג: (ז) בא"ד כיון דצין פרוץ נפיש כלי"ל ויתבת מעומד ממקח: (ח) בא"ד דרבינו מנחל גרים וסא אי אפשר לזמנא וכן דרבינו תם ולגרסתם נמי אין ראייה וכו' כמו שפירשתי שם ובהוא:

מוסף רש"י

בין צדמים העליונים. תפלת ההמה למעלה מן החוט ותפלת ההמה למטה ועולת העוף למעלה ועולת בהמה למטה ותפלת מפרש כמדות כהנים ותפלתם וצמים (מנחות יז). חלקו לשנים. תנור שנטמא אין לו טהרה אלא נמילא. כדכתיב יתקן. ואס נשמיר רובו שאס לאו נמילא הוא (וחו"מ כח). שאי אפשר לצמצם. שזיר מכוינים. אלא ודאי תנר מינייהו איכא רוצא ולא ידעינן צמי מינייהו הלכך לא סלקא טומאה מינייהו (שם). נמצא מבוי. מלמנאס. שאין זו קרובה לו מוז אפילו מכלא מוט (סוטה יח).

רבינו גרשום (המשך)

אפשר לצמצם מי סבות שהתוהו היה דק מרוות היה והיה נכנס בקצת מחמט עליונות ובקצת מן התחתונות הילכך ליכא לאתקשווי מיד: ממדת כלים ממדת מזבח וכו'. דאית (בהר"י כ"ב). אמות וחצי אלמא דבעינן לצמצם כי ההוא שיעורא ש"מ דאפשר לצמצם בידי אדם: מהכא